

Een thuis voor mensen met dementie

Ontelbare mensen en organisaties zijn dagelijks in de weer om mensen met dementie goede zorg en een comfortabele leefomgeving te bieden. Niet alleen mantelzorgers en thuiszorgorganisaties spelen daarin een sleutelrol, maar ook woonzorgcentra. In het boek 'Architectonica. Een thuis voor mensen met dementie' lezen we hoe de architectuur en inrichting van die centra de zorgkwaliteit en het thuisgevoel kunnen beïnvloeden.

"Wat is een woonzorgcentrum eigenlijk?", vraagt u zich misschien af. Wel, het is niet meer of minder dan een rusthuis of rustoord. Op 1 januari 2010 trad het Woonzorgdecreet in werking. Sinds die datum is 'woonzorgcentrum' (WZC) de officiële benaming voor 'een gemeenschappelijke woonvorm voor wie 65 jaar of ouder is en niet meer thuis kan wonen'. Een woonzorgcentrum biedt permanente opvang en verzorging aan ouderen. De uitdaging voor de zorgverstrekkers is niet min: een nieuwe thuis creëren in een totaal nieuwe omgeving. En aangezien almaar meer mensen geconfronteerd worden met dementie, komt daar een andere uitdaging bovenop: een thuis creëren voor mensen met dementie.

● Op het juiste moment

Maczima-auteur Erik Stroobants werd de voorbije jaren geconfronteerd met dementie bij drie naaste familieleden: zijn schoonmoeder, vader en moeder. In 2004 verscheen van zijn hand 'Dementie. Een boek

Erik Stroobants: "Ik wil de inspanningen van de woonzorgcentra in het daglicht stellen zodat andere er zich kunnen aan spiegelen."

voor partners'. In 2007 volgde 'Altijd opnieuw afscheid nemen. Houvast bij dementie en mantelzorg'. In deze twee boeken focust Erik Stroobants op de zorg voor mensen met dementie in hun thuisomgeving. In zijn derde boek over dementie richt de auteur zijn blik op de woonzorgcentra.

"In gesprekken met de uitgever en met het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen kwam aan de oppervlakte dat er een grote vraag is naar informatie over dementievriendelijke architectuur," vertelt Erik Stroobants. "Door de toenemende vergrijzing zijn er de voorbije jaren heel wat woonzorgcentra bijgebouwd of gerenoveerd. Ook de komende jaren staan er heel wat bouw- en renovatieprojecten op stapel."

Het moment is dus goed gekozen om te kijken hoe er gebouwd of verbouwd wordt. Aan welke vereisten moet het gebouw beantwoorden om mensen met dementie hun weg te doen vinden? Hoe kan de architectuur er mee voor zorgen dat ze niet de hele tijd alleen op hun kamer zitten maar in contact blijven komen met andere bewoners? Welke elementen kunnen helpen om ze te laten deelnemen aan een activiteit of te laten genieten van een wandeling in de (binnen)tuin? Met deze en nog veel andere vragen ging Erik Stroobants op pad.

● Praktijk en theorie

Het eerste deel van 'Architectonica' bestaat uit twintig reportages in woonzorgcentra. "Het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen hielp me een lijst met voorbeelden van 'goede praktijken' op te stellen. Van de herfst 2010 tot de zomer 2011 ging ik die één voor één bezoeken. Ik weerhield er uiteindelijk twintig. Noch ik, noch de verantwoordelijken van de geselecteerde

Op weg naar de cafetaria stap je in wzc Sint-Anna (Veurne) voorbij een woonkamer die is ingericht 'zoals lang geleden'. Het gebeurt meermaals dat bewoners hier halt houden en gaan zitten en zelfs de krant nemen en lezen 'van in de jaren stillekes'.

De tuin van het Sint-Jan Berchmanstehuis (Hamont-Achel) is verdeeld in verschillende hoekjes met banken. Dankzij o.a. geurende bloemen en planten, water om te horen en te voelen en een vogelvolière worden alle zintuigen aangesproken.

woonzorgcentra beweren dat de aangehaalde voorbeelden 'perfect' zijn. Ze benaderen volgens mij wel voor hen het 'best mogelijke' en dat zit dicht bij wat in hun omstandigheden echt kan. Ik beweer ook niet dat de voorbeelden uit het boek de enige woonzorgcentra zijn in Vlaanderen en Brussel die goede zorg geven aan mensen met dementie. Ik moest mijn lijstje inkorten, want het boek mocht wel dik worden, maar toch ook niet té dik."

Patrick Verhaest, wetenschappelijk medewerker bij het Expertisecentrum Dementie Vlaanderen, overloopt in het tweede deel van 'Architectonica' de hedendaagse inzichten en bevindingen over architectuur en dementie. In het inleidende hoofdstuk schetst hij welke omgeving mensen met dementie nodig hebben en waarom. In de drie daarop volgende hoofdstukken zoomt hij in op drie specifieke invalshoeken: zintuiglijk comfort, bewegingsvrijheid en persoonsondersteuning.

● Enthousiast en doorleefd

Wie het boek doorbladert, voelt dat zowel de auteurs als de fotograaf met veel enthousiasme en overgave aan het boek hebben gewerkt. Erik Stroobants: "Het was een lange en arbeidsintensieve onderneming. Toch heb ik met veel 'deugd' aan dit boek gewerkt, wetende dat ik niet zomaar wat verhaaltjes aan het schrijven was. Ik wil de inspanningen van de woonzorgcentra in het daglicht stellen zodat andere er zich kunnen aan spiegelen. Ik doe dat op een manier en in een taal die in principe iedereen begrijpt, zonder indruk te willen maken."

Erik Stroobants verweeft in zijn reportages enkele zij-sprongetjes en beschouwingen die op het eerste gezicht misschien niets met de grond van de zaak te maken hebben, maar die belangrijk zijn om het klimaat te presenteren. "Ik wou aantoonbaar en aanvoelbaar maken hoe de combinatie van wonen en zorg in een woonzorgcentrum zo opgevat kan worden dat de mensen die er wonen, werken en op bezoek komen er zich goed bij voelen."

● Gedoseerde prikkels

Een omgeving creëren waar mensen met dementie zich goed voelen: is dat geen utopie? "Het is inderdaad geen eenvoudige opdracht," mijmert Erik Stroobants. "Het is vooral belangrijk om te vertrekken vanuit de mensen met dementie zelf. De indeling van het gebouw moet herkenbaar en duidelijk 'leesbaar' zijn zodat de bewoners de weg vinden naar de leefruimte, het toilet, hun kamer, de (binnen)tuin... Daarbij spelen ook kleuren, lichtcontrasten en materialen een rol. Lawaai kan ook bijdragen tot een onrustig gevoel. Daarom loont het om in bijvoorbeeld de leefruimte met geluidsabsorberende materialen te werken."

Toch mag het niet de bedoeling zijn om een volledig prikkelvrije omgeving aan te bieden, want dat versterkt het isolement. Medeauteur Patrick Verhaest heeft het over het 'gedoseerd toevoegen van aangename zintuiglijke prikkels'. Dat kan door bijvoorbeeld gebruik te maken van muziek, geurende bloemen of aangenaam voelende materialen. Dit principe geldt trouwens ook voor de buitenruimte. Als de tuin aangepast is en veilig

Aan de leuning in de gang van wzc Sint-Elisabeth (Hasselt) hangen mandjes met kleine wenkende snuisterijen. Ze trekken de aandacht van de bewoners en onderbreken voor even het rondlopen en dwalen.

In veel woonzorgcentra vormt de keuken het kloppende hart van de leefgroepen. Wie kan en wil, steekt een handje toe. Voor alle bewoners roepen de geuren herinneringen op en scherpert ze de eetlust aan.

Met een kippenhok wil Morgenster (Sijsele-Damme) het 'thuisgevoel' benaderen. Bijna alle bewoners woonden vroeger in een landelijke omgeving of werkten in de land- of tuinbouw.

afgesloten, kunnen mensen met dementie er wandelen, zitten, ruiken en voelen aan planten, luisteren naar water of andere natuurgeluiden. Uiteraard kan die buitenruimte ook de vorm aannemen van een binnentuin, terras of balkon.

● Expertise en betrokkenheid

Tijdens zijn 'ronde door Vlaanderen' had Erik Stroobants ook oog voor de manier waarop zorgverleners betrokken worden bij de indeling en inrichting van de leef-, verzorgings- en slaapruidtes. "Een voorafgaande sluitende visie op wonen en zorg voor mensen met dementie is onmisbaar om duidelijke keuzes te kunnen maken. De inbreng van de medewerkers, vanuit die visie, is in alle fasen van een (ver)bouwproject zeer waardevol omdat zij het dichtst bij de bewoners staan. Ze brengen expertise aan vanuit hun ervaring

met zorg voor mensen met dementie en vanuit hun eigen specialiteit. Of het nu gaat over de plaats van de vuilnisbakken, de hoogte van de gootstenen of de breedte van de deuren: mensen die in een woonzorgcentrum werken, kunnen de architect nuttige informatie daarover geven. Als ze de kans krijgen om dat te doen, voelen ze zich bovendien meer betrokken en vergroot hun werklust. Winst op alle fronten dus waarvan de bewoners met dementie uiteindelijk de vruchten plukken."

In Huis Perrekas in Geel is er plaats gemaakt voor een huishond. Let ook op de twee zitruimtes met verschillende plafondhoogte.

In Iduna en Hestia (wzc De Bijster, Essen) wonen acht mensen met dementie bijna zo goed als zelfstandig. Samen aan de ovale tafel zitten, betekent ook samen praten.

Architectonica.

Een thuis voor mensen met dementie

Erik Stroobants en Patrick Verhaest

Uitgeverij EPO

304 blz. - 37,50 euro

ISBN 9789491297120